

Handläggare:
Monica Fredriksson
Telefon: 08-508 09 021

Till
Norrmalms stadsdelsnämnd

Bo bra hela livet - remiss från kommunstyrelsen

Förvaltningens förslag till beslut

Remissen besvaras med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande

Annette Luengo
t.f. stadsdelsdirektör

Mona Lindgren
avdelningschef

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från bl.a. Norrmalms stadsdelsnämnd med anledning av Äldreboendedelegationens slutbetänkande *Bo bra hela livet* (SOU 2008:113). Förvaltningen anser att betänkandet lyfter många viktiga och relevanta områden, inte minst åtgärder som behöver vidtas för att öka möjligheterna till kvarboende i ordinära boendeformer.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av kanslistaben i samarbete med vård- och omsorgs-avdelningen.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från bl.a. Norrmalms stadsdelsnämnd med anledning av Äldreboendedelegationens slutbetänkande *Bo bra hela livet* (SOU 2008:113). Yttrandet ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast 3 april 2009.

Remissmaterialet omfattar ca 250 sidor och bifogas inte ärendet. I stället bifogas en kort sammanställning av delegationens förslag och överväganden i punktform. Den som vill ta del av utredningen i sin helhet kan kontakta nämndsekreterare Gunilla Schedin, telefon 508 09 015 eller registrator Riitta Johansson, telefon 508 09 017. Utredningen finns också att läsa på följande webbadress:
<http://www.regeringen.se/sb/d/10057/a/117943>

Ärendet

Remissen i korthet

Regeringen beslutade den 24 maj 2006 att tillkalla en delegation för utveckling av bostäder och boende för äldre; Äldreboendedelegationen. I delegationens uppdrag ingår att lämna förslag till åtgärder som kan påverka och stimulera utvecklingen av bostäder och boende anpassade för äldres behov, både inom den ordinarie bostadsmarknaden och inom särskilda boendeformer.

Äldreboendedelegationen konstaterar att behovet av bostäder anpassade till den åldrande människans behov kommer att bli mycket stort under överskådlig framtid. Från och med 2020 kommer andelen äldre i befolkningen att öka kraftigt, i synnerhet andelen över 85 år. För att klara av denna utveckling måste fler bostäder för äldre och särskilda boendeformer/vård- och omsorgsboenden skapas. Mot bakgrund av detta gör delegationen en del överväganden och lämnar vissa förslag.

Nya begrepp för ökad tydlighet

Delegationen framhåller att termer och begrepp ska vara så entydiga som möjligt, bl.a. för att underlätta för äldre att välja eller söka sig till de bostadsalternativ som de föredrar. Delegationen föreslår att begreppen *seniorbostäder*, *trygghetsbostäder* och *vård- och omsorgsboende* ska bli gällande och användas i officiell statistik, lagar, förordningar och föreskrifter. Delegationen anser också att begreppet *korttidsvård* bör användas istället för korttidsboende, så att det framgår tydligt att det inte är frågan om en egen boendeform.

Seniorbostäder

Delegationen föreslår att begreppet seniorbostäder ska användas som ett samlingsbegrepp för alla *ordinära* bostäder som är avsedda för personer över en viss ålder med möjligheter till gemensam social samvaro, förslagsvis genom en gemensamhetslokal eller liknande. Delegationen menar att ett samlingsbegrepp för sådan bostäder på den öppna marknaden underlättar diskussioner om behov och efterfrågan av olika bostäder för äldre samt att det kan stimulera framväxten av bostäder för äldre.

Trygghetsbostäder

Delegationen föreslår vidare att kommunerna genom en särskild lag får befogenhet att inrätta trygghetsbostäder och att detta ska vara ett frivilligt åtagande från kommunernas sida. Målgruppen ska vara äldre människor som känner sig oroliga, otrygga eller socialt isolerade i sitt ordinära boende. Trygghetsbostäder bör utformas på ett sådant sätt att de bidrar till att skapa trygghet. Exempelvis ska trygghetslarm finnas. Delegationen framhåller också fördelarna med att t.ex. placera personalrum för hemtjänstpersonal i samma eller närliggande fastighet som trygghetsbostäderna.

Delegationen anser att det krävs någon som tar initiativ till gemensamma aktiviteter och gemensamma måltider och att det därför bör finnas tillgång till personal vissa dagar i veckan. Delegationen anser det angeläget att stödja kommunerna i detta och föreslår därför ett statligt bidrag till personal i gemensamhetslokaler i eller i anslutning till trygghetsbostäder.

Upplevelsen av oro, otrygghet och ensamhet är individuell. Det anses därför lämpligt att den enskilde själv söker sig till en trygghetsbostad. Trygghetsbostäder upplåts med hyresrätt via en förmedling eller liknande i kommunal regi. Vid förmedling av bostad kan hög ålder beaktas. Kommunen ska också ha möjlighet att ange ytterligare kriterier för att ansöka om trygghetsbostad, samt kunna tillämpa förtur om kommunen anser det lämpligt. Delegationen föreslår att gällande investeringsstöd för särskilda boendeformer även ska omfatta trygghetsbostäder och att den ekonomiska ramen för investeringsstödet i samband därmed utökas.

Behov av utvecklingsinsatser i de särskilda boendeformerna

Äldreboendedelegationen menar att det trots de förbättringar som den s.k. Äldreformen fört med sig, återstår mycket att göra för att vården och omsorgen ska ske på den enskildes villkor. Utformningen av särskilda boendeformer/vård- och omsorgsboenden präglas fortfarande av tillsynsmyndigheternas krav på s.k. fullvärdig bostad och krav på personalens arbetsmiljö. Att dessa krav tillgodoses har

betydelse, men även och kanske framförallt, spelar arbetsledningens och personalens förhållningssätt gentemot de äldre en viktig roll. Attityder och bemötande är väsentliga frågor i dessa sammanhang, oavsett boendeform. Samspelet mellan utformningen av den fysiska miljön och det sociala respektive medicinska tänkandet inom vården och omsorgen behöver enligt delegationens mening förbättras. Vidare anser delegationen att det behövs mer forskning om äldres boende i allmänhet och om särskilt boende i synnerhet, då tillgången till bl.a. aktuella forskningsresultat, som specifikt inriktar sig på samspelet mellan den åldrande personen och boendemiljön i olika boendeformer, är begränsad.

Statligt tillgänglighetsbidrag

Ett statligt bidrag föreslås till hissinstallation och andra tillgänglighetsskapande åtgärder i flerbostadshus. Effekten av ett tillgänglighetsbidrag kan enligt delegationen förstärkas genom att det prövas och lämnas med utgångspunkt från kommunala bostadsinventeringar. Bostadsinventeringen behövs för att kunna peka ut de områden som har störst behov av förbättrad tillgänglighet, och därmed är prioriterade. Den gör det också möjligt för kommunerna att tillhandahålla samlad information om vilka boendebalterniv som finns för äldre. Bostadsinventeringar bör därför vara ett villkor för att statligt tillgänglighetsbidrag ska beviljas.

Delegationen framhåller också vikten av att de bostäder som byggs inom det ordinära bostadsbeståndet uppfyller de krav på tillgänglighet som finns i bygglagstiftningen och att åtgärder vidtas för att främja efterlevnaden av dessa krav.

Teknikstöd

Under det senaste decenniet har de tekniska förutsättningarna förändrats kraftigt. På flera håll i landet pågår försöksverksamheter inom området teknikstöd för att denna utveckling även ska komma äldre till del. Försöksverksamheterna sker både inom särskilda boenden/vård- och omsorgsboenden och ordinära bostäder. Delegationen anser det angeläget att kommuner och landsting samverkar med bostadsföretagen så att teknikstöd kan introduceras på ett kostnadseffektivt sätt utan att möta hinder på grund av oklarheter om vem som ska bära kostnadsansvaret.

Höjt bostadstillägg och särskilt bostadstillägg för pensionärer

Delegationen anser att alla äldre som så önskar bör ha möjlighet att efterfråga seniorbostäder eller trygghetsbostäder, eftersom bostäder av detta slag tros ha en förebyggande effekt på hälsan och bidra till en mer meningsfull tillvaro. Ett höjt bostadstillägg och särskilt bostadstillägg för pensionärer skulle enligt delegationens mening stimulera efterfrågan på senior- och trygghetsbostäder. Sam-

hällsekonomiska analyser visar att det med förhållandevis små regeländringar inom bostadstillägget för pensionärer skulle vara möjligt att påtagligt förstärka subventionerna till boendet för äldre med låga inkomster.

Djur inom vård och omsorg om äldre

Utredningen konstaterar att allt fler i befolkningen skaffar sällskapsdjur och att det finns flera exempel på särskilda boenden där det finns hundar och katter men även andra djur som burfåglar, akvariefiskar och minigrisar. Effekterna av samspelet mellan djur och människa är enligt forskningstendenserna till största delen positiva men det kan också förekomma negativa effekter, exempelvis astma och allergier. Utredningen menar att det är viktigt att man på ledningsnivå i kommunen har överblick över och en strategi för djur i vård och omsorg. Huruvida det finns förutsättningar för djur i särskilt boende kan bäst bedömas lokalt och är enligt delegationen inte en fråga som lämpar sig för särskild lagstiftning.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Behovet av olika boendeformer för äldre är en angelägen fråga. Betänkandet lyfter många viktiga och relevanta områden, inte minst åtgärder som behöver vidtas för att öka möjligheterna till kvarboende i ordinära boendeformer.

Äldreboendedelegationens förslag om att de termer som idag används för olika slag av bostäder för äldre ersätts av seniorbostäder, trygghetsbostäder och vård- och omsorgsboende är positivt på flera sätt. Kvarboendep principen har sedan länge gjort att de kriterier som finns för ålderdomshem och sjukhem i princip inte stämmer längre. Det blir också lättare för den äldre att göra sitt val när terminologin blir tydlig och verklighetsanpassad.

Trygghetsboende

Den föreslagna boendeformen trygghetsboende kommer med all säkerhet att fylla en viktig funktion för många äldre som upplever otrygghet, ensamhet, ångest och oro i sitt ordinära boende. Förvaltningen tror i likhet med delegationen att möjligheten för den enskilde att flytta till trygghetsboende utan föregående behovsprövning enligt socialtjänstlagen främjar det egna valet och ansvars tagandet. Dock tror förvaltningen att det kan vara vissa svårigheter med att definiera förturskriterier till denna form av boende, då just upplevelsen av oro, otrygghet och ensamhet är individuell och svår att mäta.

Förvaltningen är mycket positiv till förslaget om statligt bidrag till personal som arbetar för att främja gemensamma aktiviteter och kontakter mellan hyresgästerna

i ett trygghetsboende. Det är emellertid angeläget att det framgår tydligt vilka arbetsuppgifter som ska utföras av sådan personal. I ett trygghetsboende ska det enligt delegationens förslag t.ex. finnas ett trygghetslarm. Om detta larm är lokalt innebär det att boendet måste vara bemannat dygnet runt och att den personal som finns på plats kommer att behöva vård- och omsorgskompetens. Ett sätt att lösa detta, som förvaltningen förordar, är att trygghetslarmen kopplas till en larm-mottagning gemensam för en eller flera stadsdelar eller kommuner.

Delegationen framhåller fördelarna med att placera personalrum för hemtjänst-personal i samma eller närliggande fastighet som trygghetsbostäderna. Det är dock angeläget att påpeka att det i Stockholm råder kundval beträffande hemtjänst, vilket innebär att den enskilde själv väljer utförare av hemtjänst och att det i en och samma fastighet kan vara aktuellt med flera olika utförare.

Kvarboende

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget att via statliga bidrag stimulera insatser som ökar tillgängligheten i befintliga bostäder och gemensamhetslokaler. Tillgänglighetsskapande åtgärder tillsammans med teknikstöd i bostäder kommer att ha stor betydelse för den upplevda tryggheten och möjligheten till kvarboende. Det är emellertid av vikt att teknikstödet kan tillhandahållas inom rimliga kostnadsramar. Förvaltningen delar därför synpunkten att kommuner och landsting bör samverka med bostadsföretagen så att teknikstöd kan introduceras på ett kostnadseffektivt sätt utan att möta hinder på grund av oklarheter om vem som ska bära kostnadsansvaret.

Livskvaliteten inom vård- och omsorgsboende

Förvaltningen delar uppfattningen att arbetsledningen och personalens förhållningssätt gentemot de äldre spelar en viktig roll för att den enskildes livskvalitet ska vara så god som möjligt. Att bostaden ska vara fullvärdig och att den fysiska arbetsmiljön ska vara god står emellertid inte i något motsatsförhållande till en vidareutveckling av kvaliteten inom vård- och omsorgsboenden.

Förvaltningen menar att såväl personalens arbetsmiljö som boendemiljön är grundläggande för att skapa en värdig omsorg och vård. Enligt vad förvaltningen erfar har det på olika håll förts diskussioner om att återinföra tvåbäddsrums och liknande utifrån resonemanget att många äldre inte vill bo ensamma. De som önskar dela bostad bör givetvis få göra det, men i fullvärdiga bostäder. Gamla tidens tvåbäddsrums borgade inte på något sätt för att ensamhetskänslan blev mindre, tvärtom blev den egna sfären och möjligheten att umgås med släkt och vänner liten och det var inte möjligt att själv välja sin rumskamrat. Förvaltningen

anser också att det är viktigt att bostäderna åtminstone är utrustade med pentry. Såväl för de boende som för närstående och bekanta som kommer på besök är det värdigt att t.ex. kunna ta en kopp kaffe utan att behöva använda det gemensamma köket inom boendet.

Förvaltningen delar delegationens uppfattning att samspelet mellan utformningen av den fysiska miljön och det sociala respektive medicinska tänkandet inom vården behöver förbättras. Det innebär förhoppningsvis att vi i framtiden kommer att få se boenden där inte bara arbetssättet hos personalen utan också boendemiljön präglas av ett salutogent synsätt, d.v.s. ett synsätt som har det friska i fokus. Det är också glädjande att delegationen understryker behovet av mer forskning om äldres boende i allmänhet och om särskilt boende i synnerhet.

Förvaltningen har under många år haft olika slags djur inom våra särskilda boenden, vilket varit mycket uppskattat. Det är därför positivt att delegationen föreslår att villkoren för att ha husdjur ska utredas lokalt och inte regleras i lag.

Bilaga:

Äldredelegationens förslag och överväganden.